

CICLO

I krydsfeltet mellem kunst og undervisning

Marcela Lucatelli

Mogens Christensen

Peter Bruun

Jesper Egelund

Hvad er forskellen på støj og musik? spørger Marcela Lucatelli ud i rummet og ser spørgende på de tænksomme elever i Hornbæk Skoles 4.c.

Marcela er ansvarshavende komponist for otte skoler i det stort anlagte internationale Arts Education- og bæredygtighedsprojekt CICLO. Samtalen har bevæget sig fra en snak om sammenligneligheden mellem affald og støj til et forsøg på at definere, hvornår lyd er støj, og hvornår lyd kan kaldes musik. De små hjerner vrider sig.

-Støj er, hvis du taber en sko på gulvet uden at ville det. Musik er, når du taber den med vilje for at lave en bestemt lyd, kommer det ivrigt fra Esther.

En mere præcis definition af de to lydfænomener møder en musiklærer næppe. Som en anerkendelse af elevens bud supplerer Marcela:

- Ja, for musik er lyd, der er organiseret. Ligesom bæredygtighed er organiseret forbrug af klodens ressourcer...!

Netop sondringen mellem støj og musik og børnenes tanker om bæredygtighed blev omdrejningspunktet for det skabende musikalske arbejde, som eleverne på denne og ni andre folkeskoler i Danmark tog fat på hen over april og maj måned 2012.

Baggrund

Projektet udsprang af UNESCOs femårsplan for Arts Education, som mundede ud i

en anbefaling af, at alle lande hvert år i uge 21 sætter fokus på børns møde med kunst og kultur. Arts Education fokuserer på et frugtbart samspil mellem kunst og undervisning – arts education – og handler om at udnytte det rum, der opstår, når de to sfærer mødes.

UNESCO Nationalkommissionen i Danmark fulgte opfordringen og valgte at påtage sig værtskabet det første år og iværksætte et pilotprojekt med fokus på faget musik. Nationalkommissionen udviklede derpå i et samarbejde med en række danske – og brasilianske – partnere, heriblandt LMS – Levende Musik i Skolen, en skitse til et Arts Education-pilotprojekt på dansk grund. Komponist og professor Mogens Christensen udformede et koncept, hvor bæredygtighedstanken skulle skabe tanker og interesse hos børnene med kunstneriske midler. Projektet inddrog ti danske 4./ 5. klasser fra fire kommuner i forskellige egne af landet samt professionelle komponister og musikere til at strukturere og kvalificere børnenes kunstneriske processer og udtryk. Da ønsket fra UNESCO også var, at projektet skulle rette opmærksomhed mod sommerens topmøde i Rio de Janeiro om bæredygtig udvikling, ville man tilsvarende involvere ti skoler fra Rio. De brasilianske elevgrupper blev koblet sammen med de danske klasser i en venskabsrelation. Derved blev projektet tillige et udvekslingsprojekt mellem danske

Kirsten Andkjær Petersen

Partnere

- UNESCO Nationalkommissionen i Danmark
- Børne- og Undervisningsministeriet
- Børnekulturens Netværk
- Det Danske Kulturinstitut
- LMS – Levende Musik i Skolen
- Danmarks Radio
- Syddansk Musikkonservatorium og Skuespillerskole
- Guldborgsund Kommune, Helsingør Kommune, Morsø Kommune og Aarhus Kommune
- Lærere på skolerne Nordbyskolen, Nørre Alslev, Hornbæk, Tikøb, Dueholmskolen, Hasle og Virup
- FIGURA
- Bystyret i Rio de Janeiro
- Det danske Kulturinstituts afdeling i Rio de Janeiro
- Segundo Turno Cultural i Rio de Janeiro

Arts Education/æstetiske læreprocesser

Arts Education dækker i UNESCO-terminologi både over 'education in art', 'education through art', 'art as education' og 'education as art'. Emnet har været på UNESCOs dagsorden gennem 5 år, hvor der er blevet lavet rapporter, holdt konferencer m.m.

UNESCO har globalt formuleret tre del-mål for Arts Education:

1. **Adgang**
Alle børn skal have adgang til kunst og kultur. Arts Education skal derfor prioriteres i skolesystemet og tildeles en central placering.
2. **Høj kvalitet**
Det er vigtigt at fremme god, fagligt velfunderet Arts Education.
3. **Sociale og kulturelle udfordringer**
Princippet for Arts Education skal anvendes i forhold til sociale og kulturelle udfordringer, fx gennem et tema. I pilotprojektet CICLO er der valgt et universelt relevant tema, aktualiseret af det globale Rio+20 topmøde i juni 2012.

og brasilianske skolebørn. Også på musiker-niveau blev der tale om udveksling, da man valgte at engagere professionelle brasilianske musikere til de afsluttende elevkoncerter i Danmark og vice versa i Rio.

Projektet blev døbt CICLO og kom til at favne både lokale, nationale og globale aspekter. Ciclo betyder cyklus på portugisisk og henviser på den måde både til projektets tematiske fokus på bæredygtighed og til nogle af de musikalske processer, komponisterne skulle sætte i spil med børnene.

Erfaringerne fra projektet vil danne grundlag for den årligt tilbagevendende Arts Education-uge, hvor der sættes fokus på, hvordan skolerne uddanner børn og unge i kunstfagene og anvender kunstfagene i andre faglige sammenhænge.

Styregruppe

Med det store antal institutioner, der havde andel i projektet, blev det hurtigt klart, at ikke alle kunne inddrages i projektudformning og -opfølgning. Derfor nedsatte Nationalkommissionen en styregruppe bestående af Børne- og Undervisningsministeriets fagkonsulent i musik og billedkunst, Søren Bechmann, komponist og professor Mogens Christensen, Det danske Kulturinstitut og LMS. Denne gruppe tog sig af overordnede administrative opgaver som ansøgninger, forhandlinger, kontrakter og aftaler og varetog dialogen med de involverede parter. For at sikre kontinuitet i kommunikationen med lærerne stod LMS for den løbende information til skolerne. Det udmøntedes i en lærervejledning i projektopstart på EMU'en og de faste CICLO-infoskrivelser.

Der var enighed om, at lærerne var de centrale aktører og sammen med komponisterne udgjorde spydspidsen i projektet. Det var derfor særligt vigtigt, at især musiklærerne følte sig klædt godt på til opgaven og fik et så sikkert fundament at agere på som overhovedet muligt. Og det var ingen hemmelighed, at projektet var præget af en sen opstart (marts 2012) og følgelig ekstremt kort handle- og udførelsesfrist. (Koncerterne fandt sted medio maj 2012!) Der blev derfor tale om idéudvikling i løbende praksis, eller som det blev udtrykt: 'I det her projekt lægges skinnerne samtidig med, at toget kører.' Det vilkår blev meldt ud helt fra

start – man skulle være klar til at navigere i kaos. Så at skolerne, lærerne og komponisterne alligevel bed på, tog opgaven på sig, prioriterede det højt og førte det til ende på overordentlig kompetent vis, tjener dem til stor ros. Styregruppen så fra start udfordringerne for skolerne og anstrengte sig derfor det mere for at vende kaos til orden ved at informere og vejlede så meget og så klart som muligt igennem hele forløbet.

Skoleudvælgelse

Fælles for de udvalgte kommuner i Danmark var, at de alle er med i LMS' skolekoncertordning 'Musik i Tide'. LMS kunne derfor blot benytte sit eksisterende og velfungerende netværk af kommune- og skolekontaktpersoner. Af hensyn til den geografiske spredning valgte LMS kommunerne Guldborgsund, Helsingør, Århus og Morsø, som til sammen leverede de 10 klasser, der skulle deltage i projektets musikdel.

De fire kommunekontaktpersoner tændte så meget på ideen, at de fik skoleledere og lærere på de respektive skoler til at brænde med. I Rio derimod viste der sig større udfordringer. Børnene på de offentlige skoler har ikke musik på skemaet, så CICLO-workshop-sene blev derfor et fritidstilbud for eleverne i 1. til 9. klasse på de udvalgte skoler. Bystyret i Rio bakkede stærkt op om projektet og samarbejdet og sendte to højtstående medarbejdere til Danmark for at skabe forbindelse mellem projekterne. Marcela Lucatelli, der stod for kompositionsforløbene i tre af de fire danske kommuner, er herboende dansktalende brasilianer og konservatoriestuderende på Syddansk Musikkonservatorium og Skuespillerskole. Hendes tosprogethed betød, at hun løbende var i kontakt med CICLO-gruppen i Rio, den danske styregruppes pendant på den anden side af Atlanten, hvilket var med til at smidiggøre samarbejdet undervejs.

Projektforløb

Danmark

1. Introduktionsdag for lærere – kl. 10-15
Her blev lærerne orienteret om projektets baggrund og idé og inviteret til at deltage i en workshop med en af komponisterne for på egen krop at opleve, hvordan børnene ville komme til at arbejde med komposition ude i klasserne.

2. Herefter to komponistbesøg i hver klasse:

Komponistworkshop 1 – Igangsættelse af kompositionsproces
- fire lektioner i hver klasse

Komponistworkshop 2 – Færdiggørelse af komposition
- fire lektioner i hver klasse

Imellem de to besøg øvede børnene deres musikstykker med hjælp fra deres lærere.

3. Koncertdag i uge 21

Morgen:

Børnene mødtes med deres komponist på koncertstedet. Prøver med musikerne hen over formiddagen.

Middag:

Generalprøve – eksempelvis med skoleklasser fra egen skole som publikum.

Eftermiddag/aften:

Koncert for forældre og søskende.

Velkomst ved fremtrædende lokal personlighed, fx borgmester eller kommunalpolitiker samt videotransmitteret velkomst ved undervisningsminister Christine Antorini.

Brasilien

De ti brasilianske børnegrupper fra Rio de Janeiro kørte et nogenlunde parallelt forløb og afsluttede også i uge 21.

Hvilke fag var med?

De danske skoler definerede selv omfanget af projektet, som spændte fra æstetiske læreprocesser i musik til bredere temaforløb med inddragelse af andre kunsthænder (billedkunst, sløjd og kreative, ekspressive bevægelsesaktiviteter i idræt) eller science-fag som natur og teknik, historie, biologi og geografi med det faktuelle i centrum. Faget dansk kunne også løbe som en tråd igennem det hele.

Lærerne opfordredes desuden til at benytte evt. andre kreative elevprodukter til fremvisning og udsmykning af koncertstedet, hvilket flere valgte at gøre. (Billeder fra Helsingør)

Som faglig inspiration til lærerne oprettede fagkonsulent i Børne- og Undervisningsministeriet Søren Bechmann en CICLO-side på EMU'en, emu.dk/ciclo (eksisterer stadig) med en beskrivelse af projektet, ideer til det

forberedende arbejde i klasserne samt links til temarelaterede undervisningsforløb og materialer til en bred vifte af fag.

Danmarks Radio designede en særlig hjemmeside for projektet, dr.dk/ciclo. (kan i skrivende stund stadig besøges). Her kommunikerede venskabsgrupperne med hinanden ved at uploade lyd, billeder, video og hilsner, som beskrev dem selv, deres skole og land og viste, hvad de arbejdede med i projektet.

Kompositionsforløb i klassen

Hver klasse og deres musiklærer fik besøg af en professionel komponist, hvis opgave var at hjælpe eleverne i gang med en kompositionsproces. Dette kreative skabende arbejde mundede ud i et musikstykke, som børnene sammen med deres komponist skulle udvikle og forfine på koncertdagen med hjælp fra en gruppe professionelle musikere. Det færdige værk opførtes ved en koncert samme dag.

Hvordan gik det?

Inspirationsoplæggene fra komponisterne var for Marcela Lucatellis vedkommende hentet i bæredygtighedstemaet, mens Peter Bruun og Jesper Egelund lod eleverne fridigte små historier ud fra et billede, som børnene siden satte i musik. Fælles for kompositionsforløbene var, at musikundervisningen fik tilført en ekstra dimension gennem komponisternes deltagelse og tilgang til at arbejde med et emne. Komponisterne formåede på forbilledlig vis at katalysere og strukturere børnenes kreativitet, så børnene endte med at være ophavsmand til små gennemarbejdede lydkunstværker af høj kvalitet.

Det, der slog en som iagttagere, var, at eleverne på samtlige skoler arbejdede fokuseret og målrettet gennem hele forløbet. Især var det påfaldende, hvordan også diagnosebørnene trivedes med det ekspressive arbejde og friheden til at udtrykke sig i rammesatte forløb med en tydelig struktur. Disciplinære problemer forekom ikke. De få pip, der kom, døde hen i takt med, at børnene blev opslugt af det skabende arbejde. En væsentlig del af forklaringen på børnenes optagethed var utvivlsomt, at de blev taget alvorligt og lyttet til. Deres tillid til projektet og til at udtrykke sig voksede i kraft af den respekt, de voksne viste for deres musikalske ideer. Her var de i gang med at komponere deres eget værk,

og komponisten var en reel ressource, som kunne hjælpe deres ideer frem, kvalificere dem til noget endnu bedre og sætte dem i struktur, så det blev til et helstøbt musikalsk forløb. Der var tale om eksemplarisk voksenbarn-synergi, hvor parterne respekterede hinanden, anerkendte hinandens ressourcer og arbejdede i samme retning. Den samme respekt så eleverne praktiseret i relationen mellem deres lærere og komponisten: Her samarbejdede man også, med respekt for hinandens fagligheder. Vigtigt for engagementet i denne type processer er ikke mindst det ejerskab, som børnene får til det færdige værk. Det er deres eget, og de ved præcist – og husker! – hvad der skal spilles hvornår.

De fire afsluttende koncerter blev en kæmpe succes. Kvaliteten og koncentrationen var i top og publikumsbegejstringen ligeså. Samarbejdet med de professionelle musikere i det akkompagnerende ensemble forløb optimalt. Også her opstod der en frugtbar kunstnerisk relation mellem voksne og børn.

Lærerne

Det er væsentligt at understrege, at CICLO ikke havde kunnet iværksættes og gennemføres med så stor succes uden lærernes medvirken og ihærdige indsats. Læreropgaverne var store og mange: Fra start at skulle sætte sig ind i det omfattende projekt og videreformidle det til kolleger, børn og forældre, siden alt det planlægningsmæssige og praktiske, herunder skemajusteringer, lokale ombytninger, koncertaftaler, infoskrivelser og de ting, som samarbejdet med komponisten naturlig krævede. Dertil kom det egentlige, nem-

lig det musikfaglige arbejde med eleverne. Lærerne tog ejerskabet på sig og løftede opgaven seriøst og engageret. Det vidner dette midtvejsbrev fra lærer til lærer om:

Hej alle CICLO-deltagere!

Vi har haft to rigtig gode dage på Hornbæk skole sammen med Marcela. Børnene var topmotiverede – pædagogikken og det kreative indhold hang fint sammen. Alt klappede og fungerede 100 % i forhold til de forventninger, der var opstillet. Dette var alle vi voksne enige om... Vi har nu noget, vi skal øve på frem til maj, hvor vi igen er sammen med Marcela. I forbindelse med besøgene er det vigtigt, at have ekstra øverum reserveret, da eleverne bliver sendt ud i hold for at øve. Derudover sørg for at der er tid til at efterbehandle workshoppen, når dagen er gået. God arbejdslyst!
Venlig hilsen Ole Gommesen, lærer på Hornbæk skole.

Fle lærere har udtrykt, at det har åbnet op for nye måder at tænke musikundervisning på. Det har især været overraskende, hvor meget det betyder for børnenes motivation og koncentration, at de arbejder med at skabe deres egen musik. Desuden oplever lærerne, at samarbejdet med komponisten har været lærerigt og givet dem metoder og redskaber til kreativitetshåndtering – at kunne hjælpe børnenes ideer

og kreativitet frem og kvalificere dem med sigte på at skabe et kunstnerisk produkt, børnene oplever som deres eget og noget, de har gjort sig umage med. Øve, lytte, stille spørgsmål, stille krav til form og udtryk, øve, forfine, øve, forfine, så musikken til sidst får så høj kvalitet, at man kan være bekendt at byde andre ind at lytte til den.

CICLO har vist nye veje og skabt undren, glæde og indsigt. Og så er der nu mindst ti 4./5.-klasser i Danmark, der helt ind i deres sjæl kender forskellen på støj og musik!

Finansiering

For finansieringen af projektet stod: LMS – Levende Musik i Skolen, Styregruppen for Internationalt Kultursamarbejde under Kulturstyrelsen, Det Danske Kulturinstitut og UNESCO Nationalkommissionen i Danmark. ☺

Dramatik og bevægelse

Mister Magimuk CD

Musik af Bodil Heister

(komponisten til bl.a. Jul på Slottet)

Aktivitetsideer til rytmik,

dramatik og bevægelse

for børn fra 3-10 år.

Rosenknoppen Sanghæfte

Musik af Bodil Heister

10 sange af H. C. Andersen, 1 af Piet Hein

4 af Sigfred Pedersen

med klaverarr. og becifringer

H. C. Andersen Korhæfte

Rosenknoppen, 6 sange med

musik af Bodil Heister for blandet kor.

NYHED: Bellman-salmer

Musik Bodil Heister

For klaver & sang og for blandet kor.

For første gang udgivet i Danmark,

med oversættelser af Ulrik Cold.

Se priser og læs mere på

www.bodilheister.dk

Mail: bheister@post.tele.dk

SØRENS KLUMME

Kortlægning af de praktiske/musiske fags status og vilkår i folkeskolen

I denne klumme vil jeg følge op på sidste indlæg, hvor jeg omtalte rapportens andet tema kaldt 'Pædagogisk praksis'. I det følgende fokuserer jeg på rapportens sidste tema kaldt 'Evaluering og læring'. Jeg vil fortsat overlade det til læseren selv at fordybe sig i rapportens metodiske grundlag, men blot forsøge at skabe et vist overblik over de tal, som med musikfaglige briller er interessante. Et væsentligt empirisk grundlag for undersøgelsen og de fremhævede data er imidlertid en spørgeskemaundersøgelse blandt lærere, hvor 903 har svaret (231 af disse er musiklærere). Denne undersøgelse er især relevant i forbindelse med omtalte tema i denne klumme (samt temaet 'Pædagogisk praksis' omtalt i sidste klumme). Du finder hele rapporten på <http://kortlink.dk/af34>, hvor det er muligt at finde supplerende oplysninger omkring de enkelte tal.

Evaluering

30 % af alle lærerne i undersøgelsen angiver, at de gør brug af evaluering i hver undervisningstime, og 33 % angiver 'Med jævne mellemrum' (38 % angiver enkelte gange/aldrig). Musik ligger i denne sammenhæng noget under gennemsnittet i forhold til evalueringspraksis, idet under halvdelen af de adspurgte musiklærere svarer 'Hver undervisningstime' eller 'Med jævne mellemrum' (52 % svarer 'Enkelte gange'/'Aldrig'). Det er i den sammenhæng væsentligt at være opmærksom på, at evalueringsmetoderne er forskellige i de enkelte fag, hvorved sammenligningen kan være vanskelig at forholde sig til. I forbindelse med spørgeskemaundersøgelsen har lærerne haft mulighed for at angive deres evalueringspraksis i forhold til udvalgte evalueringsmetoder. Her fremgår det, at musik (naturligt nok) skiller sig ud ved at gøre brug af optræden/koncerter som evalueringsmetode, hvorimod f.eks. hjemkundskab adskiller sig ved i langt højere grad at gøre brug af test og prøver. Trods forskellene mellem fagene peges der grundlæggende på, at evalueringer navnlig fokuseres omkring elevernes praktiske færdigheder og mindre i forhold til teoretiske og analytiske elementer af undervisningen.

Læring

I undersøgelsen fik lærerne lejlighed til at vurdere elevernes udbytte af fagets overordnede indholdsområder. Lærer eleverne med andre ord noget i relation til fagets CKF'er? Områderne blev i musik operationaliseret som følger:

- Musikudøvelse – det at deltage i fælles musikalsk udøvelse i sang og spil.
- Musikalsk skaben – det at anvende krop, stemme og klangkilder i skabende musikalsk arbejde.
- Musikforståelse – det at lytte åbent og opmærksomt til indspillet og levende fremført musik.

På denne baggrund viser spørgeskemaundersøgelsen, at langt størstedelen (84 %) af lærerne i musik vurderer, at 'de fleste af eleverne' opnår kundskaber i musikudøvelse. Herefter rangerer kompetencer inden for først musikforståelse og derefter musikalsk skaben – 52 % angiver eksempelvis, at 'de fleste af eleverne' har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at anvende krop, stemme og klangkilder i skabende musikalsk arbejde (Musikalsk skaben). Undersøgelsen indikerer med andre ord, at eleverne først og fremmest lærer i relation til det udførende aspekt. Dette gør sig gældende ikke alene i forbindelse med musik, men også for de andre praktiske/musiske fag.

Afslutningsvis må det bemærkes, at undersøgelsen på baggrund af lærernes besvarelser konkluderer, at de praktiske/musiske fag ikke i udbredt grad vurderes at give eleverne hverken kreative kompetencer eller evnen til at bruge tilegnede færdigheder i andre fag. Det er først og fremmest 'tilegnelse af elementære kundskaber og færdigheder i faget', som langt størstedelen af lærerne vurderer, at 'de fleste af eleverne' har opnået.

KUM's musikkonference d. 12. juni 2012

Jeg vil blot endnu engang gøre opmærksom på konferencens hjemmeside, som nu i forlængelse af konferencen fortsat opdateres med div. artikler og referater. Smut forbi siden her: <http://kum.dk/Temaer/Musikkonference/> ☺

NYHEDSBREV
musik september 2012